

Ühistegevus

Eesti Maaülikool

Majandus- ja sotsiaalinstituut

Maamajanduse ökonoomika vastutusvaldkonna juht

Professor Rando Värnik



Lektorid:

- Vandeadvokaat Tiina Pukk:
tiina.pukk@lextal.ee, tel: 515 6490
- Vandeadvokaat Olavi-Jüri Luik, PhD:
olavi@lextal.ee, tel: 50 97 543

LEXTAL



Advokaadibüroo LEXTAL

Rävala 4, Tallinn

<http://lextal.ee/>

Ühingutest üldiselt

Juriidiline isik on seaduse alusel loodud õigussubjekt. Juriidiline isik on kas eraõiguslik või avalik-õiguslik.

Eraõiguslik juriidiline isik on erahuvides ja selle juriidilise isiku liigi kohta käiva seaduse alusel loodud juriidiline isik. Eraõiguslik juriidiline isik on täisühing, usaldusühing, osaühing, aktsiaselts, tulundusühistu, sihtasutus ja mittetulundusühing.

Avalik-õiguslik juriidiline isik on riik, kohaliku omavalitsuse üksus ja muu juriidiline isik, mis on loodud avalikes huvides ja selle juriidilise isiku kohta käiva seaduse alusel.

Sihtasutus on eraõiguslik juriidiline isik, millel ei ole liikmeid ning mis on loodud vara valitsemiseks ja kasutamiseks põhikirjaliste eesmärkide saavutamiseks.

Ühingutest üldiselt

- Eraõigusliku juriidilise isiku õigusvõime tekib seaduses ette nähtud registrisse kandmisest. Avalik-õigusliku juriidilise isiku isikuvõime tekib seaduses kehtestatud ajast.
- Juriidiline isik võib omada kõiki tsiviilõigusi ja -kohustusi, v.a. neid, mis on omased inimesele.
- Seadus võib juriidilise isiku õigusvõimet piirata.
- Avalik-õiguslik juriidiline isik võib omada ainult selliseid õigusi ja kohustusi, mis ei ole vastuolus tema eesmärkidega.

Ühingutest üldiselt

- Juriidilisel isikul on põhikiri ja/või ühinguleping.
- Juriidilisel isikul on nimi, mis peab eristama teda teistest isikutest
- Juriidilise isiku asukohaks loetakse koht, kus asub tema juhatus või juhatust asendav organ
- Eraõigusliku juriidilise isiku kohustuslikud organid on üldkoosolek ja juhatus. Avalik-õiguslikud organid sätestatakse seadusega
- Juriidilise isiku juhatuse või seda asendava organi liikmeks võib olla üksnes teovõimeline isik, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti

Ühingutest üldiselt

- Juriidilise isiku seaduslik esindaja on juhatus või juhatus asendav organ, kui põhikirjas või seaduses ei ole sätestatud teisiti
- Juriidilist isikut võib juriidilistes toimingutes esindada iga juhatuse liige, kui põhikirjas või seaduses ei ole ette nähtud, et juhatuse liikmed või mõned neist võivad esindada juriidilist isikut ühiselt
- Juriidilisel isikul on õigus nõuda kohtu korras oma au teotamise lõpetamist, au teotavate andmete ümberlükkamist ja ka varalist hüvitust, mis oli seotud au teotamisega.

Ühingutest üldiselt

- Juriidiline isik vastutab oma kohustuste eest oma varaga ja seaduses sätestatud juhtudel vastutavad ka liikmed oma isikliku varaga.
- Juriidilise isiku organi liikmed vastutavad juriidilisele isikule kahju tekitamise eest solidaarselt.
- Juriidiline isik asutatakse määramata ajaks.
- Tema tegevuse lõpetamine toimub vabatahtlikult või kohtu otsusega.
- Pankroti korral lõpetab juriidiline isik tegevuse pankrotiseaduse sätete alusel.

Ühingutest üldiselt

- Juriidilise isiku tegevus lõpetatakse vabatahtlikult:
 - a) Üldkoosoleku või mõne muu pädeva organi otsusel
 - b) Isiku või asutuse otsusel, kellel on õigus lõpetada avalik-õiguslik isik
 - c) Seaduses, põhikirjas või ühingulepingus ette nähtud eesmärgi saavutamisel
 - d) Tähtaja saabumisel, kui juriidiline isik on asutatud tähtajaliselt
 - e) Muul alusel, mis on sätestatud põhikirjas, seaduses või ühingulepingus

Ühingutest üldiselt

- Juriidilise isiku lõpetamisel toimub likvideerimine. Selle korraldavad likvideerijad: vabatahtliku likvideerimise korral on selleks juhatus, sundlõpetamise korral määrab likvideerijad kohus. Likvideerijatel on juhatuse õigused ja kohustused. Nad lõpetavad juriidilise isiku tegevuse ja lahendavad sellega seoses olevad varalised tehingud.
- Likvideerijad võivad teha ainult neid tehinguid, mida on vaja juriidilise isiku likvideerimiseks.
- Juriidilise isiku lõpetamiseks kasutatakse pankrotimenetlust siis, kui juriidilise isiku rahast ei jätku võlanõuete rahuldamiseks.
- Kui kogu likvideerimismenetlus on lõppenud, esitavad likvideerijad avalduse eraõigusliku juriidilise isiku registrist kustutamiseks ja selle tegemisega juriidiline isik lakkab olemast.
- Juriidilise isiku dokumendid antakse hoiule likvideerijale või kolmandale isikule. Dokumente säilitatakse 10 aastat.

Ettevõtlusvorm	Minimaalne nõutav algkapital (euro)	Minimaalne nõutav asutajate arv	Varaline vastutus	Juhtimine
FIE	puudub	üks	FIE vastutab kohustuste eest kogu oma varaga	Juhtimisorganid puuduvad
Osaühing	2500 eurot või puudub, kui kavandatud osakapital ei ole suurem kui 25 000 eurot	üks	Osanik ei vastuta isiklikult osaühingu kohustuste eest; osakapitali sissemakse tegemata jätmise korral tuleb vastutada tasumata sissemakse ulatuses isikliku varaga	Osaühingu kohustuslik juhtimisorgan on juhatus; osaühingul peab olema nõukogu ainult siis, kui see on ette nähtud osaühingu põhikirjas.
Aktsiaselts	25 000	üks	Aktsionär ei vastuta isiklikult aktsiaseltsi kohustuste eest	Aktsiaseltsi kõrgeim juhtimisorgan on aktsionäride üldkoosolek; aktsiaseltsil peavad olema juhatus ja nõukogu
Täisühing	puudub; sissemaksete suurus määratakse ühingulepinguga	kaks	Osanikud vastutavad ühingu kohustuste eest võrdselt kogu oma varaga	Kohustuslikud juhtimisorganid puuduvad;
Usaldusühing	puudub; sissemaksete suurus määratakse ühingulepinguga	kaks	Vähemalt üks täisosanik vastutab äriühingu kohustuste eest kogu oma varaga; vähemalt üks usaldusosanik vastutab äriühingu kohustuste eest tehtud sissemakse ulatuses	Kohustuslikud juhtimisorganid puuduvad;
Tulundusühistu	2500	kaks	Osanik ei vastuta isiklikult tulundusühistu kohustuste eest, kui pole kokku lepitud teisiti	Üldkoosolek on ühistu kõrgeim organ, otsused tehakse hääletusel, kus igal ühistu liikmel on üks hääl. Juhatus on ühistu juhtorgan.

Tulundusühistu

- **Tulundusühistu eesmärgiks** on toetada ja soodustada oma liikmete majanduslikke huve läbi ühise majandustegevuse, milles liikmed osalevad
 - a) tarbijate või muude hüvede kasutajatena;
 - b) hankijatena;
 - c) tööpanuse kaudu;
 - d) teenuste kasutamise kaudu
 - e) Jne.
- Ühistud jaotatakse vastavalt teenuse liigi järgi: tarbijate ühistud, tootjate ühistud jne. Ühistu eesmärgiks on liikmete ühiste tegevusega nende majapidamiste või tegevuse toetamine teenuse osutamisega

Tulundusühistu vara ja vastutus

- Tulundusühistu vastutab oma kohustuste eest enda varaga.
- Liikmed isiklikult ei vastuta, v.a kui põhikirjas on teisiti kokku lepitud:
 - a) **täielik isiklik vastutus** – kõigi liikmete kogu vara on kaalul
 - b) **lisavastutus** – põhikirjas kokkulepitud ulatuses vastutavad liikmed isikliku varaga (nt kokkulepitud määr iga liikme kohta: 1000 EUR), kuid kokku peab olema liikmete isikliku vastutuse ulatus vähemalt 2500 EUR (korruta liikmete arv ja vastutuse ulatuse summa).

Tulundusühistu asutamine

- Ärinimi– peab sisaldama sõna „ühistu“ + tegevusala viidet.
- Kui ühistu kõik liikmed on ühistud, siis on tegu **keskühistuga**.
- **Asutamisleping**
 - 1) asutatava ühistu ärinimi, asukoht ja aadress;
 - 2) ühistu eesmärk;
 - 3) asutajate nimed ja elu- või asukohad
 - 4) osakapitali kavandatav suurus;
 - 5) kui ühistu liikmed ei vastuta isiklikult ühistu kohustuste eest – osakapitali suurus asutamisel;
 - 6) asutajate kohustused ühistu suhtes;
 - 7) juhatuse liikmete ja, kui moodustatakse nõukogu, siis ka selle liikmete nimed, isikukoodid ja elukohad;
 - 8) audiitori ja revidendi nimi, isikukood ja elukoht;
 - 9) prokuristi määramise korral tema nimi, isikukood ja elukoht;
 - 10) asutamiskulude eeldatav suurus ja nende kandmise kord.

Tulundusühistu asutamine

- Asutajaks võib olla füüsiline või juriidiline isik.
- Ühistu saab asutada vähemalt kaks isikut.
- Asutamisleping ja sellega kinnitatud põhikiri peavad olema notariaalselt tõestatud ja neile kirjutavad alla kõik asutajad. Asutamise kandeavalduse esitab asutamislepinguga nimetatud juhatus.
- Notariaalse asutamislepingu sõlmimisest vastutavad asutajad ning nimetatud juhatus (ja ka nõukogu) asutatava ühistu nimel tehtavate toimingute eest

Põhikiri vs seadus

- Kohalduvad seadused:
 - Tulundusühistuseadus
 - Äriseadustik
 - Tsiviilseadustiku üldosa seadus
 - Tsiviilkohtumenetluse seadustik
- Seadus kehtestab kohustuslikud miinimumtingimused ühistu toimimiseks.
- Kõik muu tuleb kokku leppida põhikirjas.
- Põhikiri on leping kõigi liikmete vahel.

Osamaksud ja liikmete rahalised kohustused

- Tulundusühistu kapital koosneb liikmete osamaksudest.
- Igale liikmele kohustusliku osamaksu suurus ja selle tasumise kord lepitakse kokku põhikirjas.
- Põhikirjas tuleb ette näha, kas osamaksu saab tasuda üksnes rahas või ka mitterahaliselt (peab olema varaline asi või õigus, millele saab pöörata sissenõuet).

NB! Mitterahaliseks sissemaksiks ei saa olla tööpanus või teenus ühistule

- Põhikirjas võib kokku leppida, et liikmel võib olla **rohkem kui üks osamaks**. Siis tuleb kirjeldada ka mitme osamaksu omamisega seonduvad lisatingimused.
- **Kohustuslik osalus** - põhikirjas võib kokku leppida, et kõik liikmed peavad omama mitut osamaksu. Sellisel juhul peab kohustus kehtima kõigile võrdselt või sõltuma liikme poolt ühistu vara või muude võimaluste kasutamise mahust.

Tulundusühistu liikmed

- Asutajaliikmed on asutamislepingu osapooled.
- Uusi liikmeid võib juurde võtta pärast ühistu registrisse kandmist.
- Põhikirjas võib ette näha mõistlikke tingimusi, millele iga liige peab vastama (nt tegevusala, asutamisaeg, piirkond).
- Liikmetele saab panna kohustusi (sh rahalisi kohustusi) üksnes põhikirjas kokkulepitud ulatuses ja tingimustel.
- Liikmeks asutaja esitab selleks avalduse ja peaks avalduses kinnitama, et on tutvunud ühistu põhikirjaga ning on nõus selle tingimustega.
- Üldiselt on uute liikmete vastuvõtmine juhatuse pädevuses, kuid põhikirjas võib ette näha, et uusi liikmeid võetakse vastu nõukogu või üldkoosoleku otsusega.
- Liikmeks saamise moment = juhatuse (või muu organi) otsuse kuupäev, millega avaldus rahuldati.

Tulundusühistu liikmed

- **Liikmeks vastuvõtmisest keeldumise alused on mh**
 - 1) isik ei vasta ühistu põhikirjaga sätestatud nõuetele;
 - 2) ühistu ei suuda tagada ega soodustada olemasolevast suurema arvu liikmete majanduslikke huve;
 - 3) isik ei tasu osamaksu, kui selle tasumine on liikmeks saamise eelduseks;
 - 4) isik on varem sellest ühistust välja arvatud põhikirja või seadusega sätestatud nõuete järgimata jätmise tõttu.
- Liikmeks vastuvõtmisest keeldumist peab taotlejale alati kirjalikult teatama, edastades taotlejale ära kirja ühistu vastavasisulisest otsusest.
- Liikmeks vastuvõtmisest keeldumine on vaidlustatav maakohtus 3 kuu jooksul alates keeldumise otsuse kättesaamisest

Liikmesuse lõppemine

- **Liikmesus lõppeb**
 - 1) liikme väljaastumisel ühistust
 - Hüvitis – ei pea olema
 - 5 aasta piirang alates liikmeks saamisest
 - Väljaastumise õigust ei saa täielikult välistada
 - Avaldus esitada 3 kuud kuni 5 aastat ette

Liikmesuse lõppemine

- **Liikmesus lõppeb**

- 2) liikme ühistust väljaarvamisel;

- Seaduses ettenähtud juhul
 - Põhikirjas ettenähtud juhul
 - Muul mõjuval põhjusel (oluline kahju ühistule, maine rikkumine, jne)

Väljaarvamise otsustab üldjuhul üldkoosolek (võib ka nõukogu või juhatus). Otsust peab põhjendama.

Väljaarvamine on vaidlustatav maakohtus I kuu jooksul.

- **Põhikirjas võib kokku leppida, et väljaastuv või väljaarvatav liige maksab ühistule hüvituse.**

Liikmesuse lõppemine

- **Liikmesus lõppeb**

3) liikme väljaarvamisel võlausaldaja nõudel;

4) liikme surma korral, välja arvatud juhul, kui põhikirjaga on sätestatud liikmesuse üleminek pärijale;

➤ Põhikirjas ette näha, kas liikmeks astub üks või mitu pärijat

5) juriidilisest isikust liikme lõppemisel;

6) liikmesuse üleandmisel

➤ Menetletakse sarnaselt uue liikme vastuvõtmise otsustamisele

Lahkuva liikmega arveldamine

- Põhikirjas kokku leppida, kas lahkujale :
 - a) tagastatakse osamaks
 - b) ei tagastata osamaksu
 - c) makstakse hüvitusena osa ühistu varast
- Hüvitus tuleb välja maksta kuni 3 aasta jooksul.

Liikmete õigused

- Liikmeid tuleb kohelda **võrdsetel asjaoludel võrdsetl**.
- Liikmete **õiguste teostamine** toimub **üldkoosolekul**.
- Liikmed saavad **teavet** ühistu majandustegevuse kohta juhatuse üldkoosolekul.
- Dokumentidega tutvumise õigus on liikmetele piiratud.
- Põhikirjaga võib liikmete õigusi informatsioonile laiendada.

Liikmete õigused - dividendid

- Dividendi makstakse kinnitatud majandusaasta kasumist (kui kahjum on maha arvestatud). Makstakse ainult rahas.
- Dividendi ettepaneku teeb juhatus, suuruse otsustab üldkoosolek.
 - NB! Üldkoosolek ei saa otsustada suuremat dividendi kui juhatuse ettepaneku
- Dividendi jaotamise alus lepitakse kokku põhikirjas:
 - a) vastavalt osamaksule, kuid mitte rohkem kui liikme osalemise eest või
 - b) vastavalt osalemisele ühistu tegevuses.

Liikmete vastutus

- (vt eespool täielik vastutus ja lisavastutus)
- Liikmete vastutust saab muuta üksnes põhikirja muutmisega
- Vastutust ei saa piirata tähtajaliselt või mõne liikme osas
- Isik, kes astub täisvastutusega ühistu liikmeks, vastutab ka nende kohustuste eest, mis olid tekkinud enne tema liikmeks saamist

Juhtimine - üldkoosolek

- Üldkoosolek on kas korraline või erakorraline
- Korraline koosolek toimub üks kord aastas, kui päevakorras on majandusaasta aruande kinnitamine
- Erakorralise üldkoosoleku vajaduse otsustab juhatus
- 1/5 liikmete (<10 liikme puhul kahe liikme) nõudel tuleb lisada päevakorrapunkt. Taotlejad peavad seda põhjendama
- Päevakord peab olema ette teada ja seda ei saa suvaliselt täiendada
- Üldkoosoleku kokkukutsumisel ja läbiviimisel tuleb rangelt järgida seaduse nõudeid (TulS paragrahvid 40-51; juhatusese!)

Muud organid

- Volinike koosolek
 - vabatahtlik
 - kui liikmeid on 200+
- Nõukogu
 - Kui liikmeid on 200+, siis kohustuslik
 - Kuni 200 liikme puhul vabatahtlik
- Audiitor
 - vastavalt seadusele
- Revident
 - Kui audiitorit pole, siis kohustuslik (võib olla 1 või mitu)

Muud organid - erikontroll

- Vähemalt 1/10 ühistu liikmetest või vähemalt kaks liiget, kui ühistus on alla 20 liikme, võivad nõuda ühistu juhtimise või varalise seisundiga seotud küsimustes erikontrolli korraldamise otsustamist ja erikontrolli läbiviija määramist üldkoosoleku poolt.
- Kui üldkoosolek erikontrolli korraldamist ei otsusta, võib nõuda erikontrolli korraldamise ja erikontrolli läbiviija määramist kohtu poolt.
- Erikontrolli tegijad võivad olla audiitorid või vandeadvokaadid. Kui erikontrolli tegijad määrab üldkoosolek, kinnitab üldkoosolek ka nende tasustamise korra. Kohtu poolt määratud erikontrolli tegijate tasustamise korra ja tasu suuruse määrab kohus.
- Erikontrolli tegijad koostavad erikontrolli tulemuste kohta aruande, mis esitatakse üldkoosolekule.

Üldkoosoleku otsuse kehtetuks tunnistamine

- Huvitatud isik võib nõuda kohtus üldkoosoleku otsuse seaduse või põhikirjaga vastuolus oleva otsuse **kehtetuks tunnistamist**.
 - NB! Erista otsust (üks päevakorra punkt) ja üldkoosolekut ennast
- Otsuse kehtetuks tunnistamist võib nõuda ka juhul, kui liige kasutas otsuse tegemisel hääleõigust selleks, et omandada enda või kolmanda isiku kasuks eeliseid juriidilise isiku või teiste liikmete kahjuks ja otsus võimaldab seda eesmärki saavutada.
- Otsuse kehtetuks tunnistamise hagi esitatakse ühistu vastu. Ühistut hakkab vaidluses esindama juhatus.
- Organi liige, kes otsuse tegemisel osales, võib otsuse kehtetuks tunnistamist nõuda üksnes juhul, kui ta on lasknud protokollida oma vastuväite otsusele.

Üldkoosoleku otsuse kehtetuks tunnistamine

- Organi otsuse kehtetuks tunnistamise nõude aegumistähtaeg on **kolm kuud** alates otsuse vastuvõtmisest
- Otsuse kehtetuks tunnistamist ei saa nõuda, kui organ on otsust uue otsusega kinnitanud ja uue otsuse suhtes ei ole kolme kuu jooksul esitatud kehtetuks tunnistamise hagi.
- Kohus ei aruta organi otsuse kehtetuks tunnistamise hagi enne, kui on möödunud hagi esitamise tähtaeg tähtaeg.
 - sest iga õigustatud liige võib/peab esitama hagi enda nimelt
- Kui esitatakse mitu hagi sama otsuse kehtetuks tunnistamiseks, liidetakse need ühte menetlusse.

Üldkoosoleku otsuse tühisus

- Juriidilise isiku organi otsus on **tühine**, kui see on:
 - a) tagajärjena seaduses otse sätestatud või
 - b) kui otsus on vastuolus heade kommetega või
 - c) kui otsus rikub juriidilise isiku võlausaldajate kaitseks või muu avaliku huvi tõttu kehtestatud seaduse sätet või
 - d) kui selle vastuvõtmisel rikuti oluliselt selleks ettenähtud korda.
- Huvitatud isik saab otsuse tühisusele tugineda, kui kohus on otsuse tühisuse tuvastanud.

Üldkoosoleku otsuse tähisus

- Juriidilise isiku organi otsuse tähisusele võib kohtumenetluses tugineda nii hagi kui ka vastuväite esitamisega
- Otsuse tähisusele ei saa tugineda, kui otsuse alusel on tehtud kanne avalikku registrisse ja kande tegemisest on möödunud kaks aastat
 - Kanne näiteks põhikirja kinnitamise või juhatuse liikme kohta
- Organi otsuse kehtetuks tunnistamise või tähisuse tuvastamise kohtuotsus kehtib kõigi juriidilise isiku ja tema organi liikmete suhtes, sõltumata nende osalemisest kohtumenetluses.
- Kui kehtetuks või tühiaks tunnistatud otsuse alusel oli tehtud kanne avalikku registrisse, saadab kohus otsuse ärakirja registripidajale kande muutmiseks.

Juhatus

- Juhatus peamised funktsioonid:
 - Korraldada igapäevast majandustegevust
 - Korraldada ühistu raamatupidamist
 - Esindada ühistut suhetes teiste isikutega
 - Kutsuda kokku ja viia läbi üldkoosolekuid
- Tulundusühistu juhatuse liikmed valitakse tähtajaliselt 3-5 aastaks. Nimetav organ otsustab ühtlasi juhatuse liikme töö tasustamise korra ja tingimused.

Juhatuse liikme kohustused

- TsÜS § 35 sätestab, et juriidilise isiku juhtorgani liikmed peavad oma seadusest või põhikirjast tulenevaid kohustusi täitma juhtorgani liikmelt tavaliselt oodatava hoolega ja olema juriidilisele isikule lojaalsed.
- Seega tuleb eristada **hoolsuskohustust** ja **lojaalsuskohustust**.
- Vajaliku hoolsuse osas on tegemist abstraktse määratlemata õigusmõistega.
- Üldine hoolsuskohustus annab standardi, millisel viisil peavad juhtorgani liikmed oma igapäevaseid konkreetsemaid kohustusi täitma.
- Juhtorgani liikmed vastutavad äriühingu ees hooletuse eest, kui nad kas tegevuse või tegevusetusega oma spetsiifilisi kohustusi või ühingu hetkevajadusest tulenevaid kohustusi.

Juhatuse liikme konkurentsikeeld

- Juhatuse liige ei või üldkoosoleku nõusolekuta, nõukogu olemasolu korral aga nõukogu nõusolekuta:
 - 1) olla füüsilisest isikust ettevõtja ühistu tegevusalal;
 - 2) olla ühistu tegevusalal tegutseva täisühingu osanik või usaldusühingu täisosanik;
 - 3) olla ühistu tegevusalal tegutseva äriühingu juhtorgani liige, välja arvatud juhul, kui on tegemist ühte kontserni kuuluvate ühingutega.
- Kui juhatuse liikme tegevus on eeltooduga vastuolus, võib ühistu nõuda juhatuse liikmelt keelatud tegevuse lõpetamist. See ei välista muid nõudeid juhatuse liikme vastu.
- Keelatud tegevuse lõpetamise nõude aegumistähtaeg on kolm kuud päevast, mil ühistu sai teada konkurentsikeelu rikkumisest, kuid mitte pikem kui kolm aastat konkurentsikeelu rikkumisest.

Juhatuses liikme vastutus

- Üldise hoolsuse rikkumine ei ole vastutuse kohaldamiseks küllaldane alus.
- Vastutuse kohaldamine üksnes hoolsuskohustuse rikkumise eest võib kõne alla tulla siis, kui mingi eluline situatsioon nõuab juhtorgani liikmelt teatud käitumist, mis oleks kohane hoolsale äriühingu juhile, sealjuures hoolsuse määra kindlakstegemisel tuleb lähtuda mõistlikkuse põhimõttest.
- **Vajalik hoolsus** on see, mida keskmine mõistlik inimene peab konkreetsetel asjaoludel lähtuvalt tavaliseks.
- Erinevates ärivaldkondades on vajalik erinev hoolsusstandard.

Juhatuse liikme vastutusest

- **Juhatuse liige vastutab juriidilise isiku ees** – tegemist on sissepoole suunatud vastutusega, mida on võimalik piirata lepinguga.
 - Läänes on tavaks majandusaasta aruannete kinnitamisega vabastada juhatuse liige vastutusest.
- Juhatuse liige ei vastuta reeglina võlausaldaja ees otse. Samas võib võlausaldaja nõuda kahju hüvitamist ühistule, kelle vastu tal on nõue. Antud vastutust ei saa piirata lepinguga.
- Juhatuse liige vastutab otse võlausaldaja ees, kui nõude tuleneb tervisekahjustusest, surmast. Sellist vastutust ei saa piirata lepinguga.
- **Süü presumptsioon** – juhatuse liige peab vastutusest vabanemiseks tõendama oma süü puudumist
- Juhatuse liige peab oma ise tõendama vastutuse puudumist - näiteks eriarvamused otsustes, tunnistajate ütlused, jne.

Juhatuse liikme vastutus

- Riigikohus on lahendis nr 3-2-1-67-03 osundanud, et juhatuse liikme poolt äriühingule tekitatud kahju hüvitamise nõude rahuldamiseks pidi ühing tõendama, et juhatuse liige ei tegutsenud majanduslikult otstarbekalt.
- Igasugune äritegevus seisneb valikutes, kas teha tehing või mitte teha, kas riskida või mitte riskida. Juhul, kui juhtorgani liikmed vastutaksid ärilise otsuse alusel teostatud tehing ebaõnnestumise eest sõltumata oma professionaalsusest ja hoolsusest, siis võiks eeldada, et mitte keegi ei soovikski enam asuda nii riskantsele kohale.
- Tartu Ringkonnakohus on lahendis nr II-2-218/99 leidnud, et juhatuse liikmed ei saa kanda isiklikku vastutust üksnes põhjusel, et nende ärilised otsused on toonud kahju või äriühing on lõpetanud oma tegevuse pankrotiga. Väide, et igasuguse majandusliku riski võtmisega tekkida võivas kahjus on süüdi juhatuse liikmed, ei ole põhjendatud.

Hoolsuskohustuse rikkumise näited

- Kahju vara kaotusest, kui juhatuse liikme võimuses oleks olnud seda ära hoida
- Raamatupidamine ei ole korras
- Trahvid ja viivised (ebamõistlikel tingimustel lepingute sõlmimine)
- Töötajate nõuded töölepingu seaduse rikkumisest (NB tööohutus, töökeskkonnanõuded, riskianalüüsid, töö- ja puhkeaja nõuete täitmine)
- Saamata jäänud tulu, kui see oli juhatuse liikmele ettenähtav (nt ühingu toodangu müük alla turuhinna)

Juhatuse liikme lojaalsuskohustus

- **Lojaalsuskohustus** ehk aususe kohustus – õigusnormid keelavad juhtorgani liikmel kasutada oma positsiooni isikliku kasu saamiseks juriidilise isiku arvelt

Näiteid rikkumistest:

- Huvide konflikt enda ja ühingu huvide vahel - juhatuse liige tegi otsuse lähtudes enda huvidest
- Juhatus liige tegi otsuse lähtudes emasettevõtte/nõukogu huvidest, kuna kartis töölt vabastamist või tahtis säilitada hüvesid
- Juhatus liige teeb otsuse lähtudes oma tulevase tööandja huvidest.

Lojaalsuskohustuse rikkumise näited meediast 2017

- „Teet Soormi isa teenib poja juhitava HKScani lepingutelt“
<http://www.aripaev.ee/uudised/2016/11/17/skeem-teet-soormi-isa-teenib-poja-juhitava-hkscani-lepingutelt>
- „Turba kooli direktor tellis aastaid transporditeenust oma mehelt“
<http://epl.delfi.ee/news/eesti/turba-kooli-direktor-tellis-aastaid-transporditeenust-oma-mehelt?id=77517252>
- „Taavi Aas kinnitab, et Meelis Pai jääb ka kunstilise juhi kohast ilma“
<http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/taavi-aas-kinnitab-et-meelis-pai-jaab-ka-kunstilise-juhi-kohast-ilma?id=77623424>

Nõukogu

- Nõukogu on nõuandev organ. Nõukogu võib koostada üldiseid eesmärke ning anda suuniseid ühistu juhtimiseks.
- Nõukogu ei esinda ühistut ega tegele igapäevase majandustegevusega.
- Nõukogu teostab juhatuse tegevuse üle järelevalvet ning on selle osas aruandekohustuslik üldkoosoleku ees.
- Kui nõukogu sekkub juhatuse tegevusse, siis laieneb nõukogu liikmetele juhatuse liikme vastutus.
- Nõukogu liikmete töö ei ole üldjuhul tasustatav.

Küsimused:

- „Ühistu kasumi jaotamine. Selle seaduslikud võimalused, lisaks siis nt tunnustatud tootjarühmadele kehtestatud piirangud. Ehk kas ja kuidas annab siinkohal liikmeid diferentseerida lähtuvalt nende panusest ühistusse või nende investeringutest.“
- „Kui näiteks mingi projekti sees mõned liikmed selles osalevad ja mõned ei osale, siis kuivõrd on selle projekti tulu võimalik nende konkreetsete liikmete vahel jagada kas siis neile nende toodangu eest rohkem makstes või nende sisendite eest vähem makstes või neile rohkem kasumit jaotades.“

Küsimused:

- „Probleemid sellega, et ühel liikmel on ainult üks hääl sõltumata osamaksu suurusest. Kas seda annab kuidagi diferentseerida? Kokkuleppeliselt on seda tehtud. See on teema päris paljude ühistute juures ja nt takistab ka koondumist.“
- „Ühistu puhul täiendavate „liikmete lepingute“ sõlmimine – kuivõrd need kehtivad on. Samamoodi nt eriprojektide jms puhul.“

Küsimused:

- „Liikmete poolt ühistu vastu nõuete loobumine – kuidas seda tegema peaks. On tehtud nt osanike otsustena ning sellest on hiljem tekkinud probleeme“
- „Ühistu lõpetamine või vara jaotamine – hetkel on ühistu võimalused väga piiratud, sest seda ei saa ümber kujundada ning ka jaguneda ega ühineda muud tüüpi ühinguga“

Küsimused:

- „Asutamine – Tulundusühistuseadus (TÜS) § 4. Enne notarit peab olema osakapital sisse makstud ja selle kohta dokument (nimekiri). Tekkis probleem pangas – ei saa enne kontot avada, kui TÜ on registreeritud... ja notari juures vastupidi... ?!
”
- „Kui ühistu on veel väike ja alustav, kas on mõtet teha 2-tasandilist juhtimist: juhatus (3 in) ja nõukogu (5 in). Üldjuhul aktiivgrupp ongi 3-5 inimest ja on oluline, et sisuline tegevus toimuks. Alternatiiv, nõukogu ülesandeid täidab üldkoosolek. Põhimõtteliselt toimib, aga väga kohmakas ning otsuste tegemine võtab aega (kõik toimingud liikmete sisse-ja väljaastumistega või nende andmete muutmine FÜI↔FIE↔OÜ jne)“

Küsimused:

- „Kas füüsiline isik ja näit OÜ, kus ta on ka osanik saavad olla eraldiseisvad ühistu liikmed (2 liiget)?“
- „Kuidas liiget välja arvata, kui TÜS §20 mõttes ja põhikirja osas ei ole võimalik põhjendada. Näit käib koosolekutel jne, aga tegelikult on „spioon“ (näit lähisugulased omavad konkureerivat firmat...). Kas seda on üldse võimalik eelnevalt põhikirjas sätestada?“

Küsimused:

- „Kuidas praktikas võiks ära määrata mingil ajahetkel osaku väärtus? Kui näiteks maj aasta keskel tuleb liikmelt väljaastumissoov (aga hetkel näit osaku väärtus on tegelikult väiksem kui põhikirjas sätestatud) või soovib uus liige sisse astuda (aga hetkel näit osaku väärtus on tegelikult suurem kui põhikirjas sätestatud). Samas TÜS §16 lg 2 paneb omad piirangud.“
- „Väiksematel ühistutel puuduvad finantsilised vahendid juhatuse liikmete palkamiseks ja seda tööd teevad tavaliselt ühistu aktiivsemad liikmed. Toimuvad tehingud seotud osapoolte vahel – mida seejuures silmas pidada? Sealjuures oleks vaja ka ikka tasustada juhatuse liikmeid näiteks teatud tegevuste (hangete, ürituste korraldamise jne) eest. Töövõtuleping?“

Küsimused:

- „Ühistu teostab (ühis)hankeid – liikmed kasutavad ka erinevaid PRIA meetmeid hankeobjektide finantseerimisest. Samas PRIA määruses:

§ 12. Toetuse saaja kohustused

8) tagama, et § 4 lõikes 2 nimetatud investeringu tegemise korral ei oma toetuse saaja ja vara müüja või teenuse osutaja ning nende osanik, aktsionär või juhtorgani liige osalust üksteise äriühingus ega kuulu üksteise juhatusse või nõukokku.

(Kõik liikmed on omanikud.)“

- „Kui on kuni 3 juhatusse liiget ja iga liige võib esindada üksinda, siis kes tegelikult vastutab.“

Küsimused:

- „Kas nõukogu liige võib ka juhatusse kuuluda? (Tulundusühistuseadus ei luba?) Kuna ühistu on esialgu väike, siis üldkoosolek täidab ka nõukogu funktsiooni, niikaua kui otsustab nõukogu luua. Kas ja kuhu peaks selle põhikirjas sätestama?“
- „Kui nõukogu otsus puudutab otseselt või kaudselt nõukogu liiget, siis ei tohiks konkreetne nõukogu liige hääletuses osaleda! Kas selle peaks eraldi põhikirja sisse panema või tuleneb see seadusest.. sama juhatuses.“

Küsimused:

- „Kas ja kuidas võiks põhikirjaga“ liita“ (et omaks sama juriidilist jõudu) näiteks Kodukorra (sisekorra-ja hea tava eeskirjad) ning Kvaliteedikava. Kust võiks selliseid dokumente üldse nõ aluseks saada, et ei peaks ise „nullist“ tegema.“

Täna! Koostöös teeme paremini!

Kontakt:

Eesti Maaülikool

Majandus- ja sotsiaalinstituut

rando.varnik@emu.ee

